

185

ABRIL
2013

MORAL A MIDA. L'abús del 'risc moral' en la crisi de l'Euro

Jordi Vaquer, Investigador Sènior Associat, CIDOB

La maldestra gestió inicial de la crisi xipriota ratifica la incompetència de l'entramat institucional que està a càrrec dels assumptes econòmics europeus. Confirma, a més, que a aquesta Alemanya de Merkel el paper de líder incontestable d'Europa li ve gran. Berlín mai no va demanar ni va cercar l'hegemonia, més aviat al contrari: ni polítics, ni empresaris i ni ciutadans mostren cap ganes d'assumir responsabilitats europees mentre no sigui estrictament inevitable. Ara, això sí, quan el govern alemany s'hi veu obligat, actua convençut de fer-ho en benefici d'Europa. En un moment de consens i optimisme respecte al propi model econòmic, res sembla més lògic a Alemanya que estendre-ho als socis europeus. Per desgràcia, a més de responsabilitat i europeisme, l'acció de Berlín apareix tenyida de prejudici cultural, superioritat moral i simple irritació – tres pèssims consellers.

A Alemanya es parla, i molt, d'Europa; més que mai, i amb major fonament que en cap altre lloc. El seu Ministre de Finances, el genuí europeista Schäuble, abunda en el discurs de la responsabilitat en l'estabilitat de l'euro. Però, a l'hora de prendre les decisions pràctiques, Berlín ha de posar a la balança l'opinió pública alemanya, els estalvis i impostos dels contribuents alemanys i les oportunitats d'unes empreses que miren cada cop més lluny. No l'hi posa fàcil el seu Tribunal Constitucional, situat a Karlsruhe, disposat a qüestionar elements bàsics del dret comunitari. Alemanya parla en defensa de les normes comunes però es preocupa sobretot pel compliment de les regles de la seva democràcia nacional, com si aquestes poguessin operar sense canvis en el marc d'una interdependència generada pel mercat i la moneda comunes.

El lideratge alemany es veu limitat, a més, per prejudicis i per interpretacions interessades de conceptes centrals en aquesta crisi. El del risc moral és, tal vegada, el que més mal està causant. Una situació de risc moral és aquella en la qual una part pot veure's temptada a prendre un risc perquè el seu cost afectarà principalment uns altres. La seva interpretació alemanya en l'actual crisi està clara: si el Banc Central Europeu i els membres de la Unió Monetària garanteixen sense límits ni condicions el deute de tots els estats de l'Eurozona, desapareix l'incentiu a resoldre els problemes sistèmics als països perifèrics. Per això, només cal donar les garanties imprescindibles per tal d'evitar un esfondrament immediat de l'Eurozona mentre s'imposa un nou i restrictiu marc comú i d'aquesta manera mantenir la pressió perquè Atenes, Roma, Madrid, Nicòsia o Lisboa continuïn la reforma.

Les turbulències financeres resultants de moltes decisions inspirades per Alemanya han causat prejudicis i riscos principalment a uns altres, mentre Berlín es finançava pagant fins i tot per sota de la inflació. La imposició a les economies perifèriques de draconianes reduccions del dèficit públic en plena recessió és un altre exemple de riscos que corren uns altres –com ara bé la destrucció del teixit econòmic- per compte de les decisions alemanyes. Alemanya insisteix a fer el que creu correcte, per exemple obligar als creditors privats a carregar amb part del compte a Grècia i Xipre, obviant el risc de fugida precipitada d'inversors en les economies perifèriques. Cap d'aquests riscos morals, correguts per compte d'uns altres, sembla fer forat en la narrativa alemanya en la qual convergeixen ideologia predominant i interès propi.

El discurs moral no és patrimoni exclusiu d'Alemanya. Als Països Baixos i a Finlàndia s'han adoptat versions, de vegades extremes, del mateix. També han adoptat aquest discurs les autoritats centrals europees tot i que, donada la nerviosa deferència del Banc Central Europeu cap a Berlín i el paper subsidiari al que ha quedat relegada la Comissió, seria optimista assenyalar-les com a veu independent. Més aviat s'han convertit en una caixa de ressonància d'aquest paradigma predominant, la qual cosa és, en el cas de la Comissió, particularment preocupant i simptomàtic de l'accelerada erosió del seu paper en l'entramat institucional de la Unió Europea.

Resulta paradoxal que el desmantellament d'estructures de protecció social, la devastació dels teixits productius o el buidatge dels procediments democràtics en molts estats de la Unió Europea sigui el resultat d'un plantejament moral. Les proves del desastre s'acumulen, però no sembla que Berlín es disposi a rectificar. Mentre els qui prenen decisions s'entroquen en virtut d'això, els que en pateixen els seus efectes es pregunten què més fa falta perquè operi un canvi de rumb.

El frustrant servilisme ibèric, la ingovernabilitat italiana, la impotència francesa i la irrellevància de Brussel·les deixen a Alemanya sola amb les seves pròpies rigideses i limitacions, incapaç d'assumir el lideratge, però imprescindible per sortir de l'atzucac. Només l'abandonament d'un discurs de virtut i moralitat obrirà la porta a una revisió pragmàtica que porti a una nova manera d'aproximar la crisi del deute, basada no pas en la virtut intrínseca de les polítiques, sinó en els seus efectes reals. No es tracta tant de descartar criteris ètics quant d'abandonar l'estèril contraposició de valors (austeritat contra creixement, responsabilitat contra solidaritat, allò correcte contra allò just) que està dificultant la sortida del cercle viciós de recessió i desconfiança que està devorant el cor del projecte europeu.